

הַלְכוּת פֶּסַח סִימָן תמב

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק כז]

יֵשׁ לְהַתִּיר בְּמָקוֹם הַפֶּסֶד מִרְבֵּה בְּהֶנְאָה⁽⁴⁸⁾ עַל־יְדֵי הַשְׁלָכַת הַנָּאֵת הַמַּעֲמִיד לְיָם־הַיָּם⁽⁴⁹⁾.

(48) אולם לעיל (ס"ק א) כתב שכשהאיסור להשהות את החמץ הוא רק מדרבנן, הוא מותר באכילה לאחר הפסח, וראה מה שכתבנו שם.

(49) אולם בסתם תערובת חמץ [שאינו 'מעמיד'] שעבר עליה הפסח, כתב לקמן (סי' תמוז ס"ק קו) שאף שלא במקום הפסד מרובה יכול להשליך את הנאת האיסור לים המלח וליהנות ממנה.

[משנ"ב ס"ק כח]

אֵלֶּא יֵשׁ לְזֶה סֶמֶךְ מִן הִירוּשָׁלַיִם⁽⁵⁰⁾.

(50) מדברים אלו הוכיח הגר"נ קרליץ (חוט שני פסח ס"ק י עמ' סו) שמנהג ישראל הוא רק מנהג שיש לו סמך ומקור, אבל מה שסתם נהגו להחמיר, אינו בכלל מנהג ישראל.

[משנ"ב ס"ק לג]

דָּאָז הַקָּלִי מְצָרְפִּין⁽⁵¹⁾.

(51) וכמה כלים שבכל אחד מהם דבוק פחות מכזית שמונחים זה בתוך זה, הסתפק הגר"נ קרליץ (חוט שני פסח פ"ג עמ' עג) אם מצטרפים הם לכזית. עוד הסתפק הגר"נ קרליץ (שם), כאשר אינם מונחים זה בתוך זה אלא זה אצל זה בכלי גדול או במקרר או בארון, אם מצטרפים הם לכזית. אולם אם הארון מחובר לרצפה, דעת הגר"נ קרליץ (שם) שהרי הוא כקרקע, ודאי שאין הוא מצרפם.

[משנ"ב שם]

אֵקָל כְּשֶׁלֹּא נִשְׁאָר בֵּין הַכָּל כִּזְיַת אֵין צָרִיף לְבַעֲרוֹ וְאֶפְלוֹ אֵין עֲשׂוֹי לְחֻצָּה⁽⁵²⁾.

(52) ובטעם הדבר שלדעה זו אין איסור להשהות חצי זית חמץ מדין 'חצי שיעור', כתב בשו"ת חכם צבי (סי' פו) שרק באיסורי אכילה נאמר שחצי שיעור אסור מן התורה, שכן דין 'חצי שיעור' נלמד מהכתוב 'כל חלב' [ראה יומא ע"א, א] האמור באיסור אכילה, אבל בשאר איסורים לא נאמר דין זה. אולם הביה"ל לעיל (סי' שמ ס"א ד"ה על) כתב שדבריו דחוקים. [עוד בענין זה ראה דגול מרובה על המג"א ס"ק י].

טעם אחר כתב בשו"ת חכם צבי (שם), שלא אמרו חצי שיעור אסור מן התורה אלא כשעושה מעשה בחצי שיעור, כגון שאוכל חצי שיעור של מאכלות אסורות, שעל ידי המעשה הרי הוא נותן חשיבות לחצי השיעור, אבל כשהאיסור הוא בשב ואל תעשה, כגון 'בל יראה' ו'בל ימצא' שמונח חמץ ואינו מבערו, אין איסור ב'חצי שיעור'.

וטעם אחר כתב בשו"ת שאגת אריה (סי' פא), שמבואר בגמרא (יומא עד, א) שהטעם שחצי שיעור אסור הוא משום ש'חזי לאצטרופי', כלומר שחצי השיעור הראשון יכול להצטרף עם עוד חצי שיעור, ודבר זה אפשרי רק באיסור אכילה, שאם יאכל בתוך כדי אכילת פרס עוד 'חצי שיעור' יצטרף הכל לאכילה אחת, ויתחייב אף על אכילת 'החצי שיעור' הראשון, אבל ב'בל יראה', גם אם ישלים לאחר זמן לשיעור כזית, לא יעבור על כך שהשהה את החצי זית חמץ הראשון, אלא מכאן ולהבא יעבור על כך שיש ברשותו שיעור כזית.

[טעמים נוספים מודת לא יהיה 'חצי שיעור' אסור באיסור 'בל יראה', ראה: פני יהושע (ביצה ז, ב) וברוך טעם (דין אי עשה דקום עשה דחי עשה דשב ואל תעשה פ"א ד"ה ונ"ל דבאמת). ומנחת חינוך (מצוה יט אות ה)].

אכן, החזו"א כתב (אריח סי' קטו ס"ק יג ד"ה שו"ע וד"ה במ"ב) שאף לדעה זו יש איסור להשהות חצי זית חמץ מדין 'חצי שיעור', והטעם שאין חיוב לבער חצי זית בצק הדבוק בעריבה אפילו כשאינו עשוי לחזק, שכיון שהוא דבוק בעריבה אין דעת אדם עליו, והרי הוא בטל, וכעין זה כתב הפמ"ג (א"א ס"ק י).

[משנ"ב שם]

אָבֵן בְּאַמֶּת יֵשׁ מִתְּלַת בֵּין הַפּוֹסְקִים בְּהֶנְאָה⁽⁵³⁾.

(53) ובשעה"צ לקמן (סי' תנט ס"ק מוח) סתם כדעת המקילים.

[משנ"ב שם]

דִּדְעַת הַרְבֵּה פּוֹסְקִים דְּאֶפְלוֹ פְּחוּת מִכִּזְיַת צָרִיף בְּעוֹר⁽⁵⁴⁾.

(54) ונחלקו האחרונים אם לדעה זו החיוב לבער הוא מדאורייתא, בשו"ת חכם צבי (סי' פו) כתב שהוא מדאורייתא כאשר 'חצי שיעור' שאסור מן התורה, וכן דעת החזו"א (אריח סי' קטו ס"ק יג). מאידך, השו"ע הרב (סכ"ח ובקו"א ס"ק טו בהג"ה הראשונה) כתב שהוא מדרבנן, גזירה שמא יבוא לאוכלו, וכתב (קו"א ס"ק יז) שכן נראה מדברי המג"א (סי' תמוז ס"ק יד) והחזק יעקב (שם ס"ק טו) [וראה ט"ז ס"ק ה].

[משנ"ב ס"ק לד]

דִּהְיָה הַחוּט צָב, וְעַל־יָן הוּא מְצָרְפִּין⁽⁵⁵⁾.

(55) ואפילו אם חוט הבצק יבש, ואם יטלו אותו ויפרך ולא ינטלו עמו חצאי הזיתים, כתב לקמן (סי' תמוז ס"ק עו) שאם חצאי הזיתים היו ניטלים עמו אילו היה לח, הרי הוא מצרפם גם כשהוא יבש. מאידך, החזו"א (אריח סי' קכב ס"ק ח) כתב שבאופן זה אינו מצרפם.

ו' בַּתְּגוּלָה לְגֵר הַכְּתָלִים וְהַפְּסָאוֹת שֶׁנֶּגַע בָּהֶם חֲמִץ, (כח) וְיֵשׁ לָהֶם עַל מַה שֵּׁיִסְמְכוּ. וְאִם יֵשׁ חֲמִץ בַּסֶּדֶק שְׂאִינּוּ יָכוֹל לַחֲשֹׁט אַחֲרָיו, (כט) יִטִּיחַ עָלָיו מַעֲט טִיט: ז' בְּצֶאק שֶׁבְּסִדְקֵי עֲרֵכָה, (ל) אִם יֵשׁ בְּזִית בְּמָקוֹם אֶחָד חֵיב לִבְעֹר; וְאִם לֹא, אִם הָיָה (לא) עֲשׂוֹי לַחֲזֹק בּוֹ שֶׁבָּרִי הָעֲרֵכָה אוֹ לְסִתָּם בּוֹ נֶקֶב, (לב) בְּטַל בְּמַעֲוֹט, (לג) וְאִם לֹא חֵיב לִבְעֹר: ח' בִּיהֵי בּוֹ שְׁנֵי חֲצָאֵי יְזִיתִים בְּשִׁנֵּי מְקוֹמוֹת וְחוּט שֶׁל בְּצֶק בִּינֵיהֶם, וְרֹאִים (לד) כֹּל שֶׁאֵלּוֹ יִנָּטֵל הַחוּט נִטְלִין עִמּוֹ חֵיב לִבְעֹר, וְאִם לֹא (לה) אֵינּוּ צָרִיךְ לִבְעֹר. בְּמַה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּעֲרֵכָה, אֲכַל בְּבִית, אֶרֶץ-עַל-פִּי שְׂאֵם יִנָּטֵל הַחוּט אֵין נִטְלִין עִמּוֹ חֵיב לִבְעֹר, מִפְּנֵי (לו) שֶׁעֲצֻמִּים מִקְּבִץ אוֹתָם. ^זהָיָה חֲצִי זֵית בְּבִית וְחֲצִי זֵית בְּעֵלְיָה, חֲצִי זֵית בְּבִית וְחֲצִי זֵית בְּאֶבְסִדְרָה, חֲצִי זֵית בְּבִית זֶה וְחֲצִי זֵית בְּבִית שֶׁלִּפְנֵיהֶם מִמֶּנּוּ, ^ההוּאִיל וְאֵלּוֹ הַחֲצָאֵי-יְזִיתִים (לז) דְּבוֹקִים בַּכְּתָלִים אוֹ בַּקְּרָעוֹת, אֵינּוּ חֵיב

שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה

עצמם. עין בשׁוׁת פנים מאירות סימן קו שׁקפה על המגא׳ כס״ט ט׳ בשׁם הרב״ן (בפ״מ ובשׁוׁת התיקון רמב״ן). וזו ט״ס ד״פאלו הרב״ש המייסד לזׁה שׁתנפין שׁמבין שׁבכר אסור, שׁחר י״ד סימן קיב וסוף קטו בשׁם ר״י מירון דלא אסור י׳ צממין יב׳ שׁקפה אסור סימן קע׳ ג״כ על דבר המגא׳ עישׁ, ולכן י׳ מה״י להשיׁא תמי שׁונון באסור תושׁ, (אך לא קלאני לכי להשיׁא לשונו) ב״קסא, אכל להשונון נראא דפס״י, ובשׁוׁת ח״ב סימן טו דקחא זה, להשיׁא אלא בפת וחקלב שׁלם דקלאני אסוריא; שׁמאשׁׁא אסור חמץ חמיר, ולכן י׳ להשיׁא אר״ב פשהא, אף אם עכר שׁקפה י׳ להשיׁא להבנאה אסור תושׁם שׁבכו מקצׁה פשהא, אף אם עכר שׁקפה י׳ שׁלם כשׁלם אין

של שְׁחָרְרָו וְהַצִּלָּה דִּישׁ קַלְקֵלן לְשִׁתּוֹ בִּירִישׁ אַחֲרוֹן שֶׁל
לְקַלְקֵל בִּירִישׁ אַחֲרוֹן: וְאֵיךְ נִדְוָה הַמִּשּׁוֹב דִּקָּרָא סָפֵק אִם הֵאָה בְּיָדוֹ
לְקַלְקֵל אַחֲרָיו? אֲנִי אֶפְתָּה בְּכֵן, דִּקָּרָא דְּסֵפֶק אִם אֵלֶּי, אֲכַל אֵלֶּי
כִּלְ הִשָּׁה בִּירוֹת שְׁעוּבִין בִּי יֵשׁ דְּהִי דְּכַר חֲרִיף וְזֶמֶן גִּיט לְשַׁכָּה
וְרַק מָה אֶפְלוֹ בִּירִישׁ אַחֲרוֹן, יֵשׁ מִלְּקַח הַמַּעֲדִי אֲמַר בְּיוֹם טוֹב אַחֲרוֹן
אֶפְלוֹ בִּירוֹת שְׁעוּבִין בִּי יֵשׁ, לְרַעְיָה מִי צִיָּא: גִּיטוֹת שְׁחָמִיד קִבְּהָ
דְּכַר שְׁחָמִיד בְּלִיִּמְקֵין, יִסְמֵן חֶזֶק סִיָּה, אֲנִי שְׁתֵּי הַתֵּיבָה

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

אָרץ-על-גב דאָיכא פלגי ויחי טובא בשטח כל הערבה, בינן דאָיִן
במקום אחד (נ) בטל כל אחד במעוטו לגבי הכל: (לג) וְאִם
לֹא חֵיב לְבַעַר. וְדוּקא פֿשִׁישׁ בין הכל בַּיּוֹת דָּאז הַכּל מִצְרָפִין⁵¹,
אָבֵל כְּשֶׁלֹּא נִשְׁאָר בין הכל בַּיּוֹת אין צָרִיר לְבַעַרו וְאִפְלוּ אִין
עֲשׂוֹי לְחֻמֵּין⁵², וְכִדְמוּבָה בִּסְעִיף יא. (ט) אָבֵן בְּאֻמַּת יֵשׁ מִחֻלְלַת בין
הַפּוֹסְקִים בְּהוֹ⁵³, דְּרַעַת הִרְבֵּה פּוֹסְקִים דְּאִפְלוּ פָחוֹת מִבַּיּוֹת צָרִיר
בְּעוֹרָי⁵⁴; וְדוּקא כִּשְׂרָאִי לֹאכִילָה קֶצֶת, אָבֵל אִם הִיָּה מִטְּנֵף קֶצֶת
וּפָחוֹת מִבַּיּוֹת אין צָרִיר לְבַעַר לְכָל עֶלְמָא: ח (לד) כֹּל שְׂאֵלוֹ
נִטֵּל הַחוּט וְכוּ'. דִּהִיָּה הַחוּט עֵב, וְעַל-פִּן הוּא מִצְרָפִין⁵⁵ וְהִי
(ט) בַּיּוֹת בְּמָקוֹם אֶחָד, וְלָכֵן אִינוּ מוֹעִיל אִפְלוּ (נ) הִיָּה עֲשׂוֹי
לְחֻמֵּין: (לה) אִינוּ צָרִיר לְבַעַר. וְדוּקא (נט) בִּשְׁהִיָּו בְּמָקוֹם
הַעֲשׂוֹי לְחֻמֵּין הַעֲרֵבָה, דָּא לֹא הִכִּי הַכּל מִצְרָפִין, וְכִפִּי: (ס)
שְׁפַעְעִימִם מִקְּבֵין אוֹתָם. בַּעַת שְׁמִכְבֵּד הַפִּיָּת, (ס) וְהִי
בְּמָקוֹם אֶחָד, (לז) דְּבוֹקִימ וְכוּ'. רוֹעָה לוֹמֵר, (סא) בְּגִפּוֹת
שִׁשִּׁים בָּהֶן, בְּדִי לְהַשְׁוֹתוֹ, וְהִי כְמוֹ עֲשׂוֹי לְחֻמֵּין, דְּמִכְבָּר לְעִיל
בְּסִסְעִיף ו דְּקוּה אִינוּ חֵיב לְבַעַר אֶלֶּא-אִיכֵן יֵשׁ בַּיּוֹת בְּמָקוֹם
אֶחָד. (סג) וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִפְלוּ אִין דְּבוֹקִימ אין צָרִיר לְבַעַר.
בִּפִּין דִּהִיָּה פָחוֹת מִבַּיּוֹת כֹּל אֶחָד וְאֶחָד בְּמָקוֹמוֹ, וְלֹא חִישִׁינן

שַׁעַר הַצִּיּוֹן

[illegible]

פֶּאָר הַיֵּטֵב

אפלו יש בהם ס' נגד החלף לא בטיל, ודבר המצמיד אפלו באפל לא בטיל, היה' אם שופכי' לחוכו חקץ או שכר או יי"ש, וכן' בתשובת נחלי' בשעה' סיון לא נזכר בשבית' יי"ד שרף בדי' שיהיה' חבניה' חרף וזמן ולא כמר' אותם קדם פסח באבנא' משום' לטעמא' עבדי' ז'ל' בטיל, וכ"כ מהר"ם מלובלין בעשה' שהתקמצה' בשמרי' שכר שעבר' עליה' הפסח, וכן' הוא' העקמת' האחרונים' וצ"ן בשבית' יצחק' ח"ב' סימן' טו' ובפנים' מאירות' סימן' קל' פת' הש"ד: ומעט' זה' והעמיד' יורד'ש' שקורין' מעיד' בשמרים' על' שר' אסור' כל' המעיד' בפסח, ואם' העמידו' דא' בשמרים' חתום' אמת' היל' זה' וזה'

גורם ומתורס במבאר ב"ד פ"ז, ונ"ל דקאן בתקום חמ"ט טפי פ"ז ש"ש כח
ספס מע"ד של כל השנה ויכ"ט ויכ"ט סמו תמו"ז בכל דבר שבשולשים
שבשולשים בו ואנן ק"ל ספס בליס אין ב"י, רק דלג"פ סמו לא אמרנן ק"ס
ספס שפא התמציחוה בשמרי שער אין מקום להקל בו, ויכ"ט במקומות שמבשש
במע"ד בדיעוד, לא מקהי בהר ששינו ב"י, וא"כ אין כאן ספק קלע, ע"כ שומר
רשע"א מערב בו, שער, עכ"ל. וזאת הבה היטב אשר לפני: אין לקח המע"ד
שתיקה בכלי בלוח מתקין וסבא ואלקלו ויפטר להשתלות, רדב"י, כנה"ג, ונ"ל

אף שיש ששים בגבירות כנגדם, דלטעמא עבדי ולא בטלי ומיהו, כל זה (מת) אינו אלא מדרבנן, ובדיעבד אם שכח ולא בצרו, בין בדרך המעמיד בין בדרך דלטעמא עבדיא, ועבר עליו הפסח, (מת) יש להחיר במקום הפסד מרבה בהנאה⁽⁴⁸⁾ על-ידי השלכת הנאת המעמיד לים-המלח⁽⁴⁹⁾. וכן בעסה שנתחמצה לאחר הפסח בשמרי שכר (ג) שעבר עליהן הפסח, חבי לבערה מן הדין אפלו יש בעסה ששים נגדה, ומשעם מצמיד דאין בטל אפלו באלה, וכן⁽⁵⁰⁾, ובמקום הפסד מרבה יש להחיר בהנאה (נא) על-ידי השלכת הנאת המעמיד לים-המלח: ו (כח) ויש להם על מה שייסמכו. רוצה לומר, דאין ללעג על המנהג, לומר שהוא מנהג שטות וחמרא ותנא, אלא יש לזה (כצ) סמך מן הירושלמי⁽⁵⁰⁾, דאיתא שם: הטח ביתו בצק, חבי לבכור: (כט) טיח עליו וכו'. וזה מהני אפלו יש במקום ההוא פזית ויתור, ובדלקמן ספקי טו. עין שם: ז (ל) אם יש פזית וכו'. רוצה לומר, אף כדוראי מבטל לה בפעשוי לחזק בו שכרי הערכה, אפלו הכי כיון דחשיב לל בטל: (לא) עשוי לחזק בו וכו' או לסתום וכו'. ואין חילוק (נד) בין אם היה זה בשולי הערכה או למעלה בשפתה: (לב) בטל במעוטו. הינו,

הלכות פסח סימן תמב

לבער, (יג) ניבן אלא (לה) מבטלו בלבו ודיו: ט * יחמץ שנתעפש (לט) קדם זמן אסורו ונפסל מאכילת הפלג, או ששפרפו באש (מ) (קדם זמנו) (רי) ונתהרף * עד שאינו ראוי לכלב, (מא) או שיתירו לשיכה (מב) וטח אותו בטיט, (מג) מתר לקימו בפסח: י (מר) דיו שהוא מבטל בשכר שעורים,

באר היטב

מעל"ע בכלי-חמץ כמ"ש בי"ד ס"ס פ"ו, וז"ל ס"ק א. וכתב הפאר"ה טב אשר לפני: וז"ל שהעמיד בפסח דרי"ק, ולא ידעתי למה: (יג) אלא מבטלו.

משנה ברורה

בזה שיתקבצו במקום אחד. ומכל מקום בטול (סג) צריך לכלי עלמא, ואם לא בטל קדם זמן אסורו צריך לבער אחר-כך: **(לח) מבטלו בלבו ודיו.** וזהו (סד) בעיא בגמרא אם מצטרפין, ולכן פירן שבטל אחר-כך הרי לה ספקא דרבנן ואינו צריך לבדק: **ט (לט) קדם זמן אסורו ונפסל וכו'.** ורצה לומר, שנפסל מאכילת פלג (סז) קדם זמן אסורו, דאם קדם פסח לא נתקלל רק מאכילת אדם, ובחורף הפסח נתקלל ביותר עד שאינו ראוי לאכילת פלג, הנה חייב לבער, פירן שבשעה שהגיע זמן חייב הבעור הנה ראוי צדון לאכילת פלג: **(מ) קדם זמנו.** לאפוקי (סו) לאחר זמנו, לא נפקע אסורו עד דשריף לה לגמרי: **(מא) או שיתירו לשיכה וכו'.** שהיה לו (סז) גוש עבה של חמץ, בין עשה קשה וכן פת, ויתירו לשיכה קדם פסח, ואף דבדעתה סלקו מתורת אכל ובטלו רק לנה, אפלו הכי כל זמן שלא טח בטיט לא מהגי בטולו, וטח בטיט לחודה לא מהגי כל זמן שלא יתירו לשיכה: **(מב) וטח אותו בטיט.** ובזה מהגי (סז) אפלו לא נפסל החמץ מאכילה⁵⁶, והשעם, משום (סט) דבשלה על-ידיו משום אכל. והנה מלשון הקמחור משמע דצריך לטוח אותו מכל צד, אכל בגמרא איתא וטח פניה בטיט, ואולי דמפרש 'פניה' (ע) הינו פני הכפת-שאר מכל צד: **(מג) מתר לקימו בפסח.** והוא הדין דמתר (עז) בהנאה, אכל באכילה אסור (עז) מדרבנן עד אחר הפסח: ואף-על-גב דאכילה שאינה ראויה היא דהא נפסל לכל, מכל מקום פירן שהוא רוצה לאכל אסור דהא אחשבה⁵⁷. ודוקא בזה דאחשבה, (עז) אכל אם נפל ממילא חמץ זה שנפסל מאכילת פלג לתוף המאכל⁵⁸, אפלו רק ברבו, אין לאסר לאכל אותו המאכל, דהא חמץ זה הוא כעפרא בעלמא⁵⁹, ואלמור"י שצוין משפן-דגים עם לחם קלוי קדם הפסח, (עד) אם ידוע לו שהלחם הנה קלוי בלי-כך עד שאינו ראוי לאכילת פלג, מתר לקימו בפסח ולמכור לעכו"ם, אכל אסור לאכלה; (עז) ואם אינו ידוע לו, אסור אף לקימו ולקנותו ממנו: **י (מר) דיו שהוא מבטל וכו'.** ורצה לומר, קדם

שערי תשובה

להחמיר בלי האי, ע"ש. ועין לקמן סימן תמו ס"ק יד מ"ש שם על מ"ש בבה"ט מ"ש ב"ח. ועין סימן תמו בענין שמרים מתחמץ שעוה"פ: [יג] אלא מבטלו. עבה"ט. ועין

באור הלכה

בבטל בגדים מבאר פן גם בטור בשם ראשונים להחמיר משעם זה, ומדלל שם גם דין נזירות דבוקים משעם זה לכל משעם אחד, דבדרי הפרי חדש. והנה מה שמדקדק בורכי ספרים הנזירות בדקל של חמץ אף קדם פסח, לדעה ראשונה בנדאי מתר, דמתבטל חמץ, וכו'. וידעת היש-מתמידין נמי יש לומר דמתר, דהא אין גזר החמץ מבחור. ומה שכתב התרומות-הנשן בדעת היש-מתמידין לעשות בלילה רבה, יש לומר דדוקא בחלונות כתב פן, כדי שיהא נבלע בין הסדקים ולא יבצבץ מבחור, ובפרט לפי מה שכתב החק-יעקב דכיון דעקרו הוא חמץ נקשה אינו אסור אלא בשפוקה מבחור, ולא הופיר התנאי שיהא בליתו רפה, וכן במה-אדם לא הופיר תנאי זה, עין שם. ובר מכל זה אפשר לומר דענינו אינו דומה לחלונות, דשם סופו עומד לגרר החמץ מן החלונות, וכן לענין נזירות דבוקים אפשר גם-כן שיפרידם, מה שאין כן לענין מורכי ספרים דמבטל מבחור ונעשה לכתחלה על-מנת שישאר כך, אפשר דהוא בכלל חמץ שנפלה עליו מפלח כמבאר: * חמץ שנתעפש וכו' ונפסל מאכילת פלג. דע, דעת הראב"ד דבשאר חייב לבער אפלו אם נתעפש עד שנפסל מאכילת פלג, וידעת הרמב"ם אין למלך בזה, ועין במגיד-משנה וקס"ף-משנה שהקריעו להלכה בדעת הרמב"ם וכן העתיק הטעם-אברהם, ועין בפרי חדש ובהנ"א שהביאו סעד לדברי הראב"ד מתוספתא דביצה פרק א איתא שם דשאר נקרא משפסל לאכילת פלג, והפרי חדש הקריע מבחור זה דהלכה כהראב"ד. והנה לכאורה הוא תמיה גדולה על הרמב"ם מתוספתא זו, אכן לעניות דעתי יש לומר, דבבירא לה להרמב"ם וכל העומדים בשיטתו כמו שכתב הפס"מ-משנה שם, דאף דחזקה הותרה לשאר אף שנפסל מאכילת פלג, הינו שנפסל מחמת חמצו, שנתחמץ בלי-כך עד שאינו ראוי לאכילה אף לכל, דמשום זה לא נחשב כעפר דהוה חמץ משפסל בזה כחוכו דבר חריף ביותר ואינו יכול לאכל מחמת חריפותו, דעבור זה לא יבטל מהנו שם אכל, אכל אם השאר נתקלל בלי-כך עד שאינו ראוי לקבל מחמת עפוש, שאף אם לא היה חמץ בלי-כך גם-כן לא היה ראוי לקבל מחמת שנתעפש ונפסל, שפיר יש לומר דזהו נחשב כעפר, וכו'. ומה שכתב חריף דכך אם נתעפש עד שנפסל מאכילת פלג אינו חייב בבעורו משום דהוה כעפר, ועל-פני מה לי אם החמץ נעשה עפר או השאר נעשה עפר. וביחוד מה מצאתי בקס"ף-משנה שם כפרק א מחמץ ומצה שכתב, דאף לדעת הראב"ד אם נפסל השאר מאכילת פלג פטור על אכילתו, ואינו חייב כן בבעורו משום דראוי לתמע עד פטור אחרות. והנה הפרי-מגדים נשאר בצריך עיון על דברי מתוספתא הנ"ל, ולפי דברינו הנ"ל ניחא, דהיא דאינו ראוי לקבל מחמת עפוש לא מחמת הותרה וכו', ורק לענין בעור סביא לה להראב"ד דחייב. ואפלו אם נאמר דלא כקס"ף-משנה, אלא לדברי הראב"ד וסיעתו שפיר יש לומר סבא הנ"ל, דהיא דמחמת עפוש אינו ראוי השאר לקבל אינו חייב בין באכילה ובין בבעור: * עד שאינו ראוי לקבל. ואף-על-גב דבשאר אסורים

שער הציון

(סג) מגן-אברהם. ועין פרי-מגדים דאין דבוקים קאי: **(סד) אחרונים:** (סז) דעפרא בעלמא הוא לא אמרין אלא-אסורן אינו ראוי לאכילת פלג, כדמוכח מרי"ף בשיטה זו, ואף שאחר-כך נתקלל ביותר, וכו'. שהסבירו הפוסקים דאם נתקלל החמץ בתוף הפסח עד שאינו ראוי לקבל חייב לבער: **(סו) ר"ן שואר פוסקים:** (סז) בגמרא איתא 'פחת-שאר שיתירו לשיכה', ובגמרא איתא כשם ב' טח פניה בטיט, ופרש רש"י לתקנה לשיכה, ומשמע מה דמתר בעינו, יחד לשיכה וגם טח פניה בשביל זה, וטח פניה לחוד לא מהגי. והנה בפ"ח הסכים דטח פניה לחוד גם-כן מהגי, והוכיח זה מהא דבצק שבסדק הקמלים, ובאמת אינו ראוי, דהוה חייב יתירו לשיכה והנינו למשמע, וכן מוכח בטור, עין שם, וגם מה שהביא ראיה מהא דכתבו הפוסקים דמהגי בערכות לטוח בטיט, והתם על מעט הצק שנמצא שם בנדאי מהגי הטיחה, דמתעבר מצט הצק עם טיט וחשיב כעפרא בעלמא, מה שאין כן מהא דבשאר-שאר עגול גדול - וכו' משום שטח פניה שלמעלה בטיט והבטל כל החמץ שמתחתיו, וזהו כולו לגרר השטח למעלה עם מעט הצק שמתחתיו וישאר לו השאר קצו? וגם לדברי, מאי מקשה הגמרא 'טח אין לא' לשיני דטח מהגי אפלו בלא חידו לשיכה, ויחוד מהגי בלא טח? אלא ודאי דטח בלא יחד לא מהגי. אחר-כך מצאתי ברבנו חננאל ובעטור שמשמע להדיא כפרושי רש"י דבעינו תרניה, ודלא כפ"ח: **(סז) ואף** המשלח-צדור לא מוכח אלא כשלא נפסל החמץ שבתוכו מאכילת פלג, אכל מלשון הרמב"ם שלא העתיק זה כלל סמוך לענין פת שעפשה, אלא בסתמא 'פחת-שאר שיתירו לשיכה', משמע דברינו, וגם הגמרא מדמה לה לבצק שבסדק ערבה, ושם נמי הלא לא מפסל כלל באכילה: **(סט) ואף-על-גב** דבעלמא אפלו בשלי הקדא ונחשבה לעפרא לא מהגי מדרבנן, התם משום דמא חמי למיכל, הלא לא שכן זה דהא יתירו לשיכה וגם מאיס: **(ע) וברשי** איתא שם 'שטח פניה לתקנה לשיכה', משמע דרק למעלה במקום המושב, אכן בגרן-נמנאל איתא דלהרא"ש הינו מכל צד, אכל אינו מכרה, עין שם ברא"ש: **(עז) פרי-מגדים:** (עז) ט"ו. ונראה דהש"י לא קאי רק על חמץ שנתעפש או ששפרפו וכו' ולא על שיתירו לשיכה, דהחמץ שבפנים של הכפת הלא ראוי לאכילה, ורק לענין בעור פטורה משום שטול⁶⁰: **(עז) חק-יעקב וכו':** (עז) דהמגן-אברהם שהחמיר במסקנתו אינו אלא משום שאמר החריבה הנה ראוי צדון לאכילת פלג, אכל אם ידוע לו שהתירכה הנה ביותר עד שאינו ראוי לאכילת פלג גם הוא מודה: **(עז) מוכח מפוסקים:**

הַלְכוּת פֶּסַח סִימָן תמב

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק מב]

ובְּנֵה מִהְיָ אֶפְלוּ לֹא נִפְסַל הַחֲמֵץ מֵאֲכִילָה⁽⁵⁶⁾.

[משנ"ב שם]

אָבֵל אִם נִפְל מִמִּילָא חֲמֵץ זֶה שֶׁנִּפְסַל מֵאֲכִילַת קֶלֶב לְתוֹךְ הַמָּאֲכָל⁽⁵⁸⁾.

(58) וביאר החזו"א (או"ח סי' קיז ס"ק ה), שאם החמץ נפל ממילא, כשאוכל את התערובת אין הוא מחשיב את החמץ למאכל, אבל כשנתנו בכוונה, כשאוכל את התערובת הרי הוא מחשיב גם את החמץ.

[ובכך ביאר החזו"א (שם), את דברי השו"ע לעיל (ס"ד) שאסור לאכול דבר שאינו ראוי לאכילה שנתערב בו חמץ כגון התריאק"ה, שהיינו באופן שעירב בו את החמץ בכוונה, ולפיכך אסור לאוכלו אף על פי שהחמץ שבתוכו אינו ראוי לאכילה].

[משנ"ב שם]

דִּקָּא חֲמֵץ זֶה הוּא קַעֲפָא בְּעִלְמָא⁽⁵⁹⁾.

(59) והחזו"א כתב (שם סי' קטז ס"ק ז ד"ה שם הי"ב), שאפילו אם החמץ לא נפסל מאכילת כלב אלא מאכילת אדם, מותר לאכול את התערובת, שכיון שהוא מעורב בדבר אחר אין הוא ראוי להחמיץ עיסות אחרות. [והוסיף, שזאת בתנאי שאי אפשר להפריד את החמץ מן התערובת, וכגון שהחמץ נימוח בתוכה].

[שעה"צ ס"ק עב]

וְכִי לְעֵינֵי בְּעוֹר פְּטוּרָהּ מִשּׁוּם שֶׁבִטְלוּ⁽⁶⁰⁾.

(60) והחזו"א (או"ח סי' קטז ס"ק ה) הסתפק בדבר, וכתב שאפשר שאף בייחודו לישיבה האיסור לאוכלו אינו מדאורייתא, שכיון שבשעה שייחד את החמץ לישיבה נתבטל ממנו דין אוכל, אף על פי שכשחזר ואכלו נתבטל ייחודו הרי הוא אוכל, מ"מ הרי זה כאוכל שנוצר שלא מחמשת מיני דגן ואין איסור לאוכלו מדאורייתא, שהרי חמץ הוא העשוי מחמשת מיני דגן דוקא.

(56) וכן צמחי נוי שיש בהם חטים ושעורים שהחמיצו והם צבועים בצבע או משוחים בלכה, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ג פ"ח תשובה ז) שמותר להשהותם, שכיון שייחדם לשם נוי ועשה בהם מעשה של צביעה ומשיחה, בטל מהם שם אוכל.

כמו כן רעל עכברים המורכב מחיטים המצופות ברעל, כתב בשו"ת אבן שתיה (או"ח סוף סי' יז) שמותר להשהותו, שכיון שייחד אותו לשמש כרעל לעכברים ואף ציפה אותו, בטל מהן שם אוכל, וכן כתב בשו"ת אור לציון (שם תשובה ח). והוסיף, שההיתר הוא מהטעם הנ"ל, אבל מטעם שאין הן ראויות למאכל כלב, אין להתירן, שהרי החיטים עצמן ראויות לאכילה, שכן אפשר לקלף מעל גבן את הרעל ולאוכלן. מאידך, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני פסח פ"ז ס"ק ג) שהטעם שמותר להשהותן הוא משום שאין הן ראויות לאכילת כלב, שכן לא ניתן לקלף את הרעל כולו, ואם כן גם לאחר הקילוף הרי הן מסוכנות למאכל, ולכן מותר להשהותן.

[משנ"ב ס"ק מג]

כִּינּוֹן שֶׁהוּא רוֹצֶה לְאָכַל אֶסוּר דִּקָּא אֶחָדִים⁽⁵⁷⁾.

(57) ואף על פי שהנשבע שלא יאכל ואכל עפר, הרי זה פטור [כמבואר בגמרא שבועות כב, ב], ואין אומרים שכיון שאוכלו מחשיבו כמאכל, ביאר הב"ח שיש לחלק בין פת שנתעפשה או נחרכה, לעפר, שכן עפר אינו נאכל אפילו על ידי תערובת, אבל פת שנתעפשה או נחרכה ונפסלה מאכילת כלב, אף על פי שאינה ראויה לאכול כמות שהיא בפני עצמה, מ"מ על ידי תערובת הרי היא נאכלת, וכשם שעושים אלמוד"י מלחם קלוי שאינו ראוי לכלב, כמובא במשנ"ב כאן, וראה ברוך טעם (שער הכולל תחילת דין א).

הלכות פסח סימן תמב

באר הגולה טז

ע טור בשם רבי
יחיאל
מפריש
פ דוקח

(מה) **מתר** (יג) **לכתב** בו: **יא** ערבות שלשין בהן חמץ, (מו) אין לסמך על מה שרוחצים אותו בחמץ ומגנרין חמץ מהן, כי (מז) אי אפשר לנקרן שלא ישאר בהן בין הכל פזית, והפלי מפרש; וצריך לתנן במתנה לאינו יהודי (מח) עד לאחר הפסח או לטוחן בטיט, (מט) והוא הדין (יד) לבצק שבבלי נסרים שאינו יכול להוציאו: הגה לעשות בן (נ) בבליים שפניחין בהם קמח כל השנה (מהרי"ו) וכן (טו) (נא) בבליים שפניחין בהם פת כל השנה. ומפה שהיתה מנחת על (טז) שק קמח לא מהני לה נעור, (נב) וצריכה כבוס כדי להשתמש עליה בפסח (מהרי"ל):

שערי תשובה

במגיא ס"ק א לענין חצי שעור אם אסור מה"ת לענין ב"י, ובשורת ח"צ סימן פו כתב דלמ"ד בשאין התעוררותם דבוקים בקהלים ג"כ א"צ, וי"ל דדוקא באסורי אכילה גלי לן קרא ד'כל חלב' דחצי שעור אסור בו, דשעורא דחצי לעצורו לחוד לא מהני. א"צ י"ל דדוקא בעושה מעשה שמתכוין לאותו חצי שעור, אבל בפחות מכמות מה שפניחו בכיתו ואינו מבשרו אינו עושה דבר שמתכוין לא אסורין בה חצי לעצורו, ע"ש. ובשאלת הארץ סוף סימן פא כתב בטעם הדבר, דבאסור אכילה אם אוכל פזית ככא"פ מצטרף וסבב עליה, ונמצא מה שאכל תחלה באסור אבל למפרע, דהא אינו מצטרף ומשלים שעור האכילה לחיוב, אבל לענין ב"י אפילו אם ישלים אחר זמן לבית יצבר מקאן ולהבא, וכל זמן ששנה אצלו פחות מכמות ליכא אסורא למפרע אפילו לבתר שהשלימו לביתו, וז"ל דא"צ שיבוא לאסור ב"י למפרע בשעת ח"ש זה לא שיש טעמא דחצי לאצטרופי, ע"ש. והדברים עתיקים, מדבש מתוקים, ואילו ואלו דאית. ונצח בשורת פ"י סימן טו שהאריך ג"כ בענין זה אם שיש ח"ש לענין אסור ב"י:

במגיא ס"ק א לענין חצי שעור אם אסור מה"ת לענין ב"י, ובשורת ח"צ סימן פו כתב דלמ"ד בשאין התעוררותם דבוקים בקהלים ג"כ א"צ, וי"ל דדוקא באסורי אכילה גלי לן קרא ד'כל חלב' דחצי שעור אסור בו, דשעורא דחצי לעצורו לחוד לא מהני. א"צ י"ל דדוקא בעושה מעשה שמתכוין לאותו חצי שעור, אבל בפחות מכמות מה שפניחו בכיתו ואינו מבשרו אינו עושה דבר שמתכוין לא אסורין בה חצי לעצורו, ע"ש. ובשאלת הארץ סוף סימן פא כתב בטעם הדבר, דבאסור אכילה אם אוכל פזית ככא"פ מצטרף וסבב עליה, ונמצא מה שאכל תחלה באסור אבל למפרע, דהא אינו מצטרף ומשלים שעור האכילה לחיוב, אבל לענין ב"י אפילו אם ישלים אחר זמן לבית יצבר מקאן ולהבא, וכל זמן ששנה אצלו פחות מכמות ליכא אסורא למפרע אפילו לבתר שהשלימו לביתו, וז"ל דא"צ שיבוא לאסור ב"י למפרע בשעת ח"ש זה לא שיש טעמא דחצי לאצטרופי, ע"ש. והדברים עתיקים, מדבש מתוקים, ואילו ואלו דאית. ונצח בשורת פ"י סימן טו שהאריך ג"כ בענין זה אם שיש ח"ש לענין אסור ב"י:

במגיא ס"ק א לענין חצי שעור אם אסור מה"ת לענין ב"י, ובשורת ח"צ סימן פו כתב דלמ"ד בשאין התעוררותם דבוקים בקהלים ג"כ א"צ, וי"ל דדוקא באסורי אכילה גלי לן קרא ד'כל חלב' דחצי שעור אסור בו, דשעורא דחצי לעצורו לחוד לא מהני. א"צ י"ל דדוקא בעושה מעשה שמתכוין לאותו חצי שעור, אבל בפחות מכמות מה שפניחו בכיתו ואינו מבשרו אינו עושה דבר שמתכוין לא אסורין בה חצי לעצורו, ע"ש. ובשאלת הארץ סוף סימן פא כתב בטעם הדבר, דבאסור אכילה אם אוכל פזית ככא"פ מצטרף וסבב עליה, ונמצא מה שאכל תחלה באסור אבל למפרע, דהא אינו מצטרף ומשלים שעור האכילה לחיוב, אבל לענין ב"י אפילו אם ישלים אחר זמן לבית יצבר מקאן ולהבא, וכל זמן ששנה אצלו פחות מכמות ליכא אסורא למפרע אפילו לבתר שהשלימו לביתו, וז"ל דא"צ שיבוא לאסור ב"י למפרע בשעת ח"ש זה לא שיש טעמא דחצי לאצטרופי, ע"ש. והדברים עתיקים, מדבש מתוקים, ואילו ואלו דאית. ונצח בשורת פ"י סימן טו שהאריך ג"כ בענין זה אם שיש ח"ש לענין אסור ב"י:

באר הגולה

כל שאינו ראי לאכילת אדם סתם, שאני חמץ שאפילו אינו ראי לאכילת אדם, ראי לחמץ בו עשות אחרות [מ"א בשם הר"ן]:

משנה ברורה

זמן הבעור. והטעם, דעפצים ושאר דברים המרים שנתערב בו, בנדיא פגמיהו להשכר עד שאינו ראי לשתיה אף לכלב⁶¹, וילך מתר לכתב בו במועד, אבל אם בשל נכרי בפסח את הדיו הכל (עו) אסור לכתב בו, פיון שלא נפסל השכר מאכילת פלב קדם זמנו⁶²: (מה) **מתר** לכתב בו. ולא חשיבין שמה ישפח ויתן קולמוס לתוף פיו בדרך הסופרים, וחמץ שנפסל מאכילת פלב הלא אסור באכילה וכו', דזה דוקא בשאכלו בכנה ומשום דהוא אחשבה, מה שאין בן בנה שהוא שלא בכנה אין קפידא⁶³ [מ"א בשם מהרי"ל]: **יא** (מו) אין לסמך וכו'. לא מירי (עו) לענין להגזילין ולהשתמש בהן בפסח, דבזה אין צריך לצרופ פזית, דהא אפילו ישאר משהו אסור, אלא מירי לענין להצניעין: (מז) **אי אפשר לנקרן**. לאו דוקא, (עמ) אלא רוצה לומר, דברב הפעמים לא יוכל לנקרן קראוי, ולכן יש להתמיר משהו חמץ דחמץ בכל גווגי. (נע) וכתבו האחרונים דהקא מירי בערבות העשויות מנסרים גדולים שלשין בהם פת, שיש חריצין בין נסר לנסר ומצוי שם חמץ, אבל ערבות קטנות העשויות מחתיכה אחת ואין בהם שום סדק, פשיטא דיוכל לנקרן כדי להצניעין (פ) אבל לא להשתמש בהן בפסח, ואם עבר ולש בהם בפסח אחר הגזילה, מתיר⁶⁴: (מח) **עד לאחר הפסח**. לא שיאמר לנקרין בן, אלא יתנם לו במתנה גמורה, אלא שאחר הפסח יכול לחזור ולטלם ממנו, ויכמו שנתבאר בסימן תמח: (מט) **והוא הדין לבצק וכו'**. וכתב מהרי"ל, דבן המנהג בדפי מולימתא ועצים מגלגלין וכל הפלים ששמשו בהם עשה, לטוחן בטיט או למכר לנכרי. ולפי מה שכתבו האחרונים הנ"ל, אם עשויות מחתיכה אחת, (פא) די כשמנקרין היטב ומצניעין במקום צנוע: (ג) **בבליים שפניחין בהן קמח**. דשמה יש עליהם חשש חמור ונכנסו בין הסדקים: (נא) **בבליים שפניחין בהם פת**. הינו סלים של נצרים, מפני שיש בהם גמות ואי אפשר לנקרן, (פג) ויש להטמיןם בחדר שאינו רגיל לילף שם: (נב) **וצריכה כבוס**. הינו כבוס יפה בחמין ואפר וחיבטה [נאחרונים]. וצ"ל לקמן סימן תנג סעיף ו ובמשנה ברורה שם:

שערי תשובה

(עו) חקיעקב בשם תרומת הדשן: (עו) אחרונים: (עמ) ב"ח וט"ז: (עט) מגן אברהם ואלהיה רבה ומקור חיים: (פ) אלהיה רבה. ונראה שמקורו הוא מסימן תנא סעיף י' בהג"ה, דמסתימת הדברים שם משמע דבכל גווגי אסור לצני' בט"ז ובחקיעקב שם שהעתיקו דברי הביטויס, שאי אפשר לנקרן ולנקותן יפה יפה שלא ישאר משהו חמץ באיזה סדק שאינו נראה לעין, אכן מדברי הרמ"א שם שפטים יצבר נתבאר לעיל סימן תמב' מוכח דגם פאן מירי באותו ענין שמבאר שם, ומפל מקום לענין להצניעין יש לסמך על דברי הפנא אברהם ושיא שמקליו בנסר אחד, אחרי שעקר הדין דסעיף זה אינו אלא מצד חמרא, כמו שהסכימו פה אחרונים: (פא) וכן כתב האלהיה רבה בשם השינוי כנסת הגדולה, אף הוא לא חלק בין עשויות מחתיכה אחת או לא, ועל-פניגם בעשויות מחתיכה אחת יש לסמך להקל: (פג) מגן אברהם בשם מהרי"ו. והנה הפרי מגדים מפרש דבזה לחוד סגי אחר שינקר היטב והינו בבליים אלו שהוא רק חשש פורר בעלמא שמיצא בו, מה שאין בן בערבות דיש חשש לצרופ פזית, שם אינו מועיל הטמנה לבדו, אבל מדברי החקיעקב וחקיד משה משמע דסוריהו בעי:

תקנו: 1 טבב.